

مجله اخلاق زیستی

دوره یازدهم، شماره سی و ششم، ۱۴۰۰
<https://doi.org/10.22037/bioeth.v11i36.30487>

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی با دغدغه محیط زیستی دانشجویان دانشگاه تبریز

فنانه حاجیلو*^۱، محمدباقر علیزاده اقدام^۲، سولماز سقلی^۳، نیر محمدپور^۴

۱. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
۲. استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
۴. دانش آموخته دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: همچون هر پدیده اجتماعی دیگر، میزان دغدغه درباره محیط زیست به عوامل مختلفی از جمله نقش متغیرهای کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی مرتبط است. تحقیق حاضر به بررسی رابطه بین متغیر دغدغه محیط زیستی و متغیرهای کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی می‌پردازد.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق کمی و ابزار آن پرسشنامه است. جامعه آماری تحقیق دانشجویان دانشگاه تبریز در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ هستند که ۳۸۷ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای در میان دانشکده‌ها و روش نمونه‌گیری تصادفی برای انتخاب نمونه در هر دانشکده بررسی شده‌اند. پاسخگویان با آگاهی و رضایت کامل در این پژوهش شرکت کردند. تجزیه و تحلیلی اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار SPSS 16 انجام شده است.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل پژوهش اعم از گردآوری داده‌ها، مستندسازی، تحلیل و نشر داده‌ها، ملاحظات اخلاقی رعایت شده است.

یافته‌ها: نتایج به دست‌آمده نشان می‌دهد بین میانگین مقدار دغدغه‌های زیست‌محیطی، از نظر سطح تحصیلات، درآمد خانواده و وضعیت تأهل دانشجویان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما تفاوت میانگین متغیر وابسته بر حسب جنسیت معنی‌دار است. همچنین نتایج نشان می‌دهد بین کنترل اجتماعی با دغدغه محیط زیستی رابطه معنادار معکوس وجود دارد. محاسبه این ضریب برای متغیر اخلاق محیط زیستی حاکی از وجود رابطه مستقیم بین متغیر مستقل با وابسته است. در مورد تأثیر متغیرهای مستقل بر اساس نتایج آزمون رگرسیون در مجموع حدود ۱۸ درصد از تغییرات متغیر دغدغه محیط زیستی به وسیله دو متغیر مستقل مذکور تبیین می‌شود.

نتیجه‌گیری: نگرانی روزافزون نسبت به مخاطرات زیستی، نشانه‌ای به بازاندیشی مفاهیم و سازه‌های اجتماعی مرتبط با محیط زیست است. شواهد حاصل از پژوهش نشان می‌دهد افزایش دغدغه و نگرانی در مورد مخاطرات زیستی و پیامدهای آن بستر ساز افزایش رفتارهای اخلاقی نسبت به محیط زیست و کاهش نیاز به کنترل اجتماعی رسمی در این خصوص است.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۹/۰۲

واژگان کلیدی:

دغدغه محیط زیستی
کنترل اجتماعی
اخلاق محیط زیستی
دانشجویان

* نویسنده مسئول: فنانه حاجیلو

آدرس پستی: ایران، تبریز، دانشگاه تبریز، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی.

کد پستی: ۵۱۶۶۶۱۶۴۷۱

پست الکترونیک:

fhajiloo@gmail.com

۱. مقدمه

محیط زیست طبیعی پایه زندگی انسان و حفظ زندگی مستلزم حفظ محیط زیست است؛ مهم‌تر اینکه انسان متعهد است محیط زیست را به آیندگان تحویل دهد. به همین دلیل نوع رفتار با محیط زیست، الگوهای رفتار و احساس مسئولیت در برابر طبیعت اهمیت فراوانی دارد. با این حال «تغییرات جمعیتی و اقتصادی تأثیرات عمده‌ای بر تخریب محیط زیست (Environmental Degradation) داشته‌اند. فرهنگ و سیاست نیز نقشی دوگانه در تشدید تنزل محیط زیست داشته و در موارد اندکی آن را کم کرده است» (۱). فعالیت‌های صنعتی و مخرب انسان‌ها، چرخه‌های محیط زیست و قدرت بازیافت طبیعت را دچار بحران کرده و نه تنها آثاری زیان‌بخش بر طبیعت وارد ساخته، بلکه قدرت طبیعت برای ترمیم خود را مختل کرده است، برخلاف این اصل که «جامعه باید از زمین حراست کند نه اینکه دست به تخریب آن بزند» (۲).

با توجه به افزایش روزافزون مخاطرات و مشکلات محیط زیست در زندگی انسان معاصر، آشکار نمودن مخاطرات زیستی با هدف ایجاد دغدغه در افراد برای بهینه‌سازی رفتار یا رفتار مسؤولانه در قبال محیط زیست، یکی از رهیافت‌های نوین برای حفاظت از زندگی مردم از آسیب‌های جدی محیط زیستی است. «از آنجا که مسائل و مشکلات محیط زیستی تا حد زیادی بر اثر رفتارها و اقدامات انسان‌ها ایجاد شده‌اند، در نتیجه انسان‌ها می‌توانند با انجام اقداماتی به حل آن‌ها کمک نمایند» (۳).

کنش‌های انسان متأثر از دانش و مهارت‌های الگوگیری شده او در جریان زندگی اجتماعی است، دانشجویان به عنوان قشر جوان تحصیل کرده و روشنفکر نسبت به سایر گروه‌های اجتماعی بیشتر در جریان دانش و اطلاعات جدید، به ویژه آگاهی‌های محیط زیستی قرار دارند و انتظار می‌رود دغدغه‌های بیشتری در قبال درک، برخورد، تصمیم‌گیری و رفتار مسؤولانه در مورد محیط زیست داشته باشند؛ شناخت

آن‌ها نسبت به اهمیت، ارزش و جایگاه محیط زیست، پیوند درونی آن با مسائل اجتماعی و زندگی اقتصادی و ضرورت حفاظت از منابع طبیعی برای نسل‌های آینده بیش از دیگر افراد جامعه است. معرفت محیط زیستی دانشجویان بنیان ایجاد باورها و توجه به مسائل محیط زیست است که وقوف بر مشکلات مرتبط به محیط پیرامون را تقویت می‌کند. تعمیق معرفت محیط زیستی موجب پویایی فرهنگی می‌شود و بر اساس آن فرد آمادگی فعالیت و مشارکت در حفاظت از منابع طبیعی را کسب می‌کند. انتظار بر این است که دانشجویان با دریافت و انتقال اطلاعات جدید و شبکه گسترده‌ای از روابط اجتماعی، با آگاهی از مخاطرات زیستی و وقوف به ضرورت حفاظت از منابع طبیعی دغدغه‌های محیط زیستی بیشتری داشته باشند.

وجود ارتباط دوسویه بین کنش انسان با تغییرات طبیعت، این ایده را تقویت می‌کند که برای کاهش تأثیرات منفی بر محیط زیست تغییر کنش‌های افراد ضروری است. بر این اساس باید انتخاب‌ها، تصمیم‌ها و کنش‌ها در زندگی با محیط زیست سازگاری یابد. با فهم علل اثرگذار بر کنش‌های افراد می‌توان ایجاد رفتار مسؤولانه در قبال محیط زیست را برنامه‌ریزی کرد. این مسأله تابع آن است که محیط زیست و چالش‌های مربوط به آن تا چه حد در اندیشه افراد جامعه جای دارد. دغدغه محیط زیستی می‌تواند رفتارهای فردی و جمعی محیط زیستی را سبب شود و به ویژه در ایجاد حرکت‌های جمعی نقش کلیدی ایفا کند، چراکه نقش‌های جمعی به انگیزه، منابع، زمان و سازماندهی بیشتری نیازمند است. افراد گروه «از طریق فعالیت‌هایی مثل تفکیک زباله از مبدأ برای کمک به بازیافت زباله گرفته تا فعالیت‌های هزینه‌بر مانند کمک مالی به سازمان‌های محیط زیستی برای مشارکت در این جنبش‌ها فعالیت می‌نمایند» (۴).

تحقیق حاضر در جستجوی پاسخ این پرسش است که چه رابطه‌ای بین کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی با دغدغه محیط زیستی وجود دارد؟

۱-۱. پیشینه پژوهش: تحقیقات متعددی در زمینه دغدغه محیط زیستی انجام شده، بخشی از آن‌ها دغدغه را به عنوان عامل مؤثر بر رفتارهای دوستدار محیط زیست بررسی کرده و بخش دیگری به بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد دغدغه در قبال محیط زیست پرداخته‌اند.

حاجیلو و همکاران (۱۳۹۹ ش.) به بررسی رابطه سواد بوم‌شناختی، سرمایه اجتماعی و رضایت از زندگی با دغدغه محیط زیستی در دانشگاه تبریز پرداخته‌اند. محققان با استفاده از نمونه‌گیری سهمیه‌ای تمام دانشکده‌های دانشگاه بررسی کرده‌اند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد متغیر سواد محیط زیستی دانشجویان با دغدغه محیط زیستی آن‌ها رابطه دارد، اما دو متغیر رضایت اجتماعی و سرمایه اجتماعی تأثیر معنی‌داری بر میزان دغدغه زیست‌محیطی دانشجویان دانشگاه تبریز نداشته است (۵).

صالحی و پازوکی‌نژاد (۱۳۹۳ ش.) در پژوهشی برای تحلیل اجتماعی نقش شهروندی محیط زیستی در مقابله با پیامدهای تغییر آب و هوا، پدیده متغیر شهروندی محیط زیستی را که به دلیل متعهد بار آوردن شهروندان در برابر مشکلات محیط زیستی از اهمیت خاصی برخوردار است، در شهرستان قائمشهر بررسی کرده‌اند. ۳۵۰ نفر از شهروندان با نمونه‌گیری تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد، تعهد شهروندان به حفظ محیط زیست و مقابله با بحران تغییر آب و هوا متوسط رو به بالاست. میزان تعهد شهروندان نسبت به مقابله با پیامدهای منفی و زیان‌بار تغییر آب و هوا بر حسب سن و تحصیلات متفاوت است و با افزایش سن، وضعیت شهروندی محیط زیستی بهبود یافته، اما با افزایش تحصیلات، تعهد به شهروندی محیط زیستی کاهش داشته است (۶).

بیدآبادی و همکاران (۱۳۹۲ ش.) در پژوهشی به بررسی اثرگذاری آموزش محیط زیست شهری بر ارزشگذاری و رفتار محیط زیستی دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی ناحیه ۵ اصفهان پرداختند. روش تحقیق نیمه‌تجربی و براساس به کارگیری طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و گروه کنترل است. از بین مدارس راهنمایی دو کلاس ۲۵ نفره در دو مدرسه، یکی به عنوان گروه کنترل و دیگری به عنوان گروه آزمایش انتخاب شدند. گروه آزمایش ده جلسه تحت آموزش محیط زیست شهری قرار گرفتند. نتایج نشان می‌دهد آموزش‌های محیط زیست شهری بر رفتار دانش‌آموزان در گروه آزمایش در سه مبحث حفاظت فضای سبز، مدیریت زباله‌های شهری و مدیریت مصرف انرژی به طور مشهود تأثیرگذار است (۷).

حاجیلو (۱۳۹۲ ش.) در پژوهشی برای تبیین جامعه‌شناختی ردپای بوم‌شناختی و عوامل مؤثر بر آن در شهر تبریز، با پیمایشی در جامعه آماری شهروندان بالاتر از ۱۵ سال تبریز به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته نشان داده است که میزان ردپای بوم‌شناختی فردی با متغیرهای سبک زندگی فردی و سرمایه اقتصادی به طور مستقیم و با سرمایه فرهنگی بوم‌شناختی به صورت معکوس رابطه دارند. از میان متغیرهای تحقیق، سبک زندگی مصرفی بیشترین تأثیر را بر ردپای بوم‌شناختی دارد و بیشترین میزان ردپای بوم‌شناختی شهروندان تبریز ناشی از عدم توجه به استفاده از کالاهای قابل استفاده مجدد، استفاده از وسایل نقلیه شخصی و بالابودن مصرف آب است. همچنین نتایج حاصل حاکی از آن است، متغیرهای سن، تحصیلات، شغل، طبقه اقتصادی و اجتماعی بر میانگین ردپای بوم‌شناختی افراد تأثیر می‌گذارد (۸).

صالحی و امام قلی (۱۳۹۱ ش.) در پژوهشی برای بررسی رابطه آگاهی و رفتارهای محیط زیستی در شهرستان سنندج با مطالعه نمونه آماری ۳۸۵ نفر از افراد بالای ۱۸ سال ساکن مناطق شهری و روستایی شهرستان سنندج به روش تصادفی

Cruz & Manata (۲۰۱۹ م.) به مطالعه اندازه‌گیری متغیر نگرانی‌های زیست‌محیطی پرداخته‌اند و با مرور مقیاس‌های موجود و تجزیه و تحلیل اعتبار ساختاری پنج ابزار برجسته که به آزمون نظریه‌های کلاسیک پایبند هستند، اقدام به ارائه مقیاس اندازه‌گیری جدیدی کردند. آن‌ها نهایتاً به این نتیجه رسیدند که ابزارهایی که قبلاً بر پایه بررسی نگرش‌ها طراحی شده‌اند، معتبر و قابل اعتماد هستند (۱۳).

Craig & Allen (۲۰۱۵ م.) در تحقیقی به بررسی تأثیر آموزش سواد محیط زیستی در قالب برنامه درسی بر مصرف انرژی در بین دانش‌آموزان شبانه روزی آمریکا پرداخته‌اند. نتایج بیانگر این است که آموزش در قالب برنامه‌های درسی باعث افزایش آگاهی محیط زیستی دانش‌آموزان شده و باعث صرفه‌جویی ۱۵ درصدی انرژی توسط دانش‌آموزان در خانه و کاهش ۳۰ درصدی مصرف انرژی در مدارس می‌شود (۱۴).

Mead (۲۰۱۳ م.) در پژوهشی، شهروندی بوم‌شناختی به شیوه‌های ارتقای شهروندی بوم‌شناختی پایدار در میان دانشجویان و کنش‌نهادهای مسؤول تحصیلات دانشگاهی را در ارتباط با ترویج شهروندی بوم‌شناختی پایدار در میان دانشجویان مطالعه کرده است. نمونه تحقیق ۲۴ دانشکده و دانشگاه در امریکاست و نتایج نشان می‌دهد مباحث شهروندی بوم‌شناختی درباره تعهد پایداری بیش از کنش‌های مربوط به آن است. دانشجویان دانشکده‌هایی که به طور رسمی شهروندی بوم‌شناختی را ترویج کردند، تعهد قوی‌تری به ارزش‌های شهروندی و پایداری فردی نشان دادند (۱۵).

Kelly & Abel (۲۰۱۲ م.) در پژوهش شهروندی بوم‌شناختی و یادگیری محیط زیستی در کاستاریکا با استفاده از رویکرد ترکیبی کمی و کیفی بررسی کردند چگونه تحصیلات تجربی، باعث ترویج شهروندی محیط زیستی می‌شود. نتایج نشان می‌دهد آموزش‌های ضمن خدمت محیط زیستی بر آگاهی از پیامدهای محیط زیستی و باورهای هنجاری شخصی تأثیر

طبقه‌ای متناسب به این نتیجه رسیدند که ۶۹/۴ درصد از افراد مورد مطالعه رفتارهای مسؤولانه محیط زیستی داشته‌اند، در حالی که آگاهی محیط زیستی در بین افراد مورد مطالعه پایین بوده است. در هر حال، بین آگاهی محیط زیستی و رفتارهای محیط زیستی ارتباط معنی‌داری وجود داشته است (۹).

نواح و همکاران (۱۳۹۰ ش.) در بررسی رابطه بین میزان دینداری با ارزش‌ها و رفتارهای محیط زیستی شهروندان، با پیمایشی در شهر اهواز روی نمونه‌ای ۴۰۰ نفره از شهروندان نشان می‌دهند، بین متغیرهای سن و جنس و تحصیلات با رفتار محیط زیستی رابطه معنی‌داری وجود دارد. اما رابطه معنی‌داری بین میزان دینداری با رفتار محیط زیستی مشاهده نمی‌شود، اگرچه رابطه میزان دینداری و ارزش محیط زیستی و ارزش محیط زیستی با رفتار محیط زیستی، معنی‌دار هستند (۱۰).

کریم‌زاده (۱۳۸۹ ش.) برای بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتار مصرف انرژی خانگی، مجموعه‌ای از متغیرهای مرتبط با رفتار محیط زیستی را در میان ۳۸۰ خانوار شهر ارومیه بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و با استفاده از پرسشنامه مطالعه کرده است. نتایج نشان می‌دهد: متغیرهای دغدغه محیط زیستی و همچنین دانش، رابطه‌ای با مصرف انرژی ندارند. همچنین نگرش محیط زیستی و ارزش محیط زیستی نیز هرچند اندک، اما سهمی در تبیین رفتار مصرف انرژی افراد نمونه مورد بررسی دارند (۱۱).

عابدی سروستانی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) در پژوهشی برای بررسی ماهیت و دیدگاه‌های اخلاق محیط زیستی با تأکید بر دیدگاه اسلامی که به شیوه اسنادی انجام شده، دیدگاه‌های اخلاق محیط زیستی را با توجه به دو پرسش اساسی اخلاق، یعنی کانون ارزش ذاتی و معیار عمل اخلاقی بر اساس دیدگاه جامع خدامحوری در تبیین اخلاق محیط زیستی تشریح کرده‌اند (۱۲).

افراد در زمینه محیط زیست و مخاطرات آن بیشتر می‌شود. نگرش آن‌ها نسبت به مخاطرات محیط زیست تغییر می‌کند. با این وجود تحقیقی که با پشتوانه نظری به بررسی رابطه اخلاق، کنترل اجتماعی و دغدغه در مورد چالش‌ها و موضوعات محیط زیست بپردازد، انجام نشده است. مقاله حاضر تلاش کرده ارتباط بین این متغیرها را بر اساس نظریه‌های اجتماعی مطالعه و بررسی کند.

۱-۲. چارچوب نظری: وجود دغدغه‌های محیط زیستی میان مردم نشان‌دهنده میزان اهمیت و جدی بودن مخاطرات زیستی از منظر آن‌ها و نشان‌دهنده میزان حساسیت جامعه در قبال مسأله محیط زیست است که به نوبه خود معیاری است برای یافتن و سنجش میزان عملکرد و آگاهی مردم در قبال مسائل کلی و کلان که زندگی آن‌ها را دربر می‌گیرد.

دغدغه محیط زیستی یک مفهوم بسیار وابسته به شرایط و زمینه‌های تغییرات محیطی است، از طرفی این مفهوم وابستگی زیادی نیز به افزایش تقاضا برای راهکارهای سیاسی و دولتی جهت حفاظت از محیط زیست دارد. راهکارهای سیاسی که در راستای تحقق آن‌ها باید دانسته شود، چرا شهروندان از سیاست‌های محیط زیستی حمایت می‌کنند یا نمی‌کنند؟ (Jones & Dunlap، ۱۹). بخش تبیینی (Objective) و بخش تبیینی (Expression) مفهوم دغدغه محیط زیستی تفاوت قائل شویم. بخش عینی این مفهوم همان «محیط زیست» است که تمام واقعیات فیزیکی و بیولوژیکی زنده و غیر زنده محیط پیرامون را دربر می‌گیرد. بخش تبیینی این مفهوم مربوط به واژه «دغدغه» است که تمامی وجوه احساسی، نگرش‌ها، ارزش‌ها و هنجارها را شامل می‌شود (۲۰).

مباحث عینی دغدغه محیط زیستی غالباً در دو وجه مکانی و زمانی قابل بحث و بررسی است. مباحث مکانی به این موضوع متمرکزاند که: مردم، عموماً، عقاید شبیه به هم در مورد مسائل محیط زیست ندارند، آن‌ها به مشکلات و مسائلی دقت

می‌گذارند و شهروندی بوم‌شناختی به طور غیر مستقیم تحت تأثیر متغیرهای پیش‌بین روان‌شناختی اجتماعی است (۱۶). Jagers & Martinsson (۲۰۱۰ م.) در بررسی این که آیا ویژگی‌های اصلی شهروندی بوم‌شناختی، از مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های رفتار محیط زیستی در میان شهروندان است؟ برخورد غیر فعالانه افراد در فعالیت‌های محیط زیستی را عامل مهمی در تنزل منابع زیستی بیان کرده‌اند. این برخورد شامل قبول تغییرات سبک زندگی افراد با پذیرش سیاست‌های محیط زیستی است. آن‌ها رابطه سنتی فرد - دولت را با بی‌طرفی نسبت به دوگانه‌های عمومی - خصوصی، ملی - جهانی و حال - آینده باز تفسیر و رویکرد ارزشمندی برای فهم مسؤلیت‌پذیری شخصی نسبت به محیط زیست پیشنهاد کردند (۱۷).

Huang (۲۰۰۵ م.) برای بررسی خودآثربخشی و رفتارهای محیط زیستی، تأثیر کاربرد رسانه‌ها را بر فعالیت‌های محیط زیستی با استفاده از داده‌های پیمایش ملی در تایوان با به کارگیری مدل ترکیبی برای آزمون روابط بین متغیرها بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد مواجهه افراد با پوشش رسانه‌ای گرم‌شدن جهانی، تأثیر مستقیم و مثبتی بر رفتارهای محیط زیستی، شامل انطباق، تبلیغات و فعالیت‌ها دارد، همچنین رفتارهای محیط زیستی و خودآثربخشی تأثیر غیر مستقیمی بر سه نوع از رفتارهای محیط زیستی از طریق کاربرد رسانه‌ها دارند، لذا دولت و سازمان‌ها می‌توانند با به کارگیری رسانه‌ها به عنوان یک ابزار، شهروندان را به کنش‌های مسؤولانه محیط زیستی ملزم کنند (۱۸).

با جمع‌بندی مطالب مطرح‌شده می‌توان گفت: بررسی دیدگاه‌های مختلف نشان می‌دهد مسأله محیط زیست از ابعاد متعدد قابل بررسی است؛ فراوانی پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه شهروندی، اخلاق، سواد و نگرش به محیط زیست نشان‌دهنده اهمیت مسأله محیط زیست در میان پژوهشگران اجتماعی است و نشان می‌دهد هرچه میزان دانش و آگاهی

ارزشی و هنجاری مفهوم دغدغه است. Dunlap & Jones (۲۰۰۲ م.) بر اساس نتایج پژوهش‌های خود، دو بعد را برای مفهوم دغدغه مطرح کرده‌اند: اولین بعد ریشه در علوم سیاسی دارد و به نگرش‌هایی از فرد می‌پردازد که معطوف به جنبش‌ها و حرکت‌های محیط زیستی می‌شوند، این نگرش‌ها به نوبه خود نشأت گرفته از میزان جدی بودن چالش‌هایی است که فرد ارزشیابی می‌کند، این بعد به دنبال ارزیابی‌های مشخص افراد از میزان جدی بودن مسائل، موجب جنبش‌هایی می‌شود که گاهی کاملاً سیاسی شده و به صورت احزاب سیاست‌های حمایتی از محیط زیست را پیگیری و علل مسائل محیط زیستی، چگونگی مسؤلیت‌پذیری افراد و پیشنهادات و نظرات فردی برای راه حل‌ها بررسی می‌شود (۲۰)؛ به اعتقاد شافرین (Schaffrin) دومین بعد بر مبنای روان‌شناسی استوار است و از تئوری‌های مرتبط با نگرش نشأت می‌گیرد و بر حالات دغدغه شخصی تمرکز دارد (۱۹).

انتظار می‌رود افرادی که به طور مستقیم، در برخورد با سطوح بالاتری از دغدغه‌ها و نگرانی‌های محیط زیستی هستند، در جستجوی اطلاعات بیشتر در مورد علل و پیامدهای این مشکلات باشند، در مقابل، کسانی که به صورت مستقیم تحت تأثیر پیامدهای منفی مسائل محیط زیستی قرار ندارند، باید دیدگاه‌ها و نگرش‌های آن‌ها را تغییر داد تا حساسیت کافی در مورد مسائل اطراف خود داشته باشند (۱۹).

باید این مطلب را در نظر داشت که دانش به عنوان یک بعد تمامی مفهوم دغدغه محیط زیستی را پوشش نمی‌دهد. همچنین رفتار را نمی‌توان به عنوان یک ویژگی همه شمول برای دغدغه محیط زیستی فرض کرد، زیرا تمامی شاخصه و خصوصیات دغدغه محیط زیستی را محقق نمی‌سازد. به عبارت دیگر دانش یا رفتار عملی و یا اراده برای رفتار در افراد نشان‌دهنده تمام وجوه دغدغه و نگرانی‌های فرد برای مسائل محیط زیستی نیست در عوض می‌توان از این رفتارها به عنوان یک معلول و پیامد دغدغه‌ها یاد کرد. یک تعریف جامع از

و تمرکز دارند که بیشتر با آن در تماس‌اند و نسبت به آن‌ها نگران هستند. به عبارت دیگر مردمی که به صورت جغرافیایی، در آلودگی‌های محیط زیستی متفاوتی زندگی می‌کنند، دارای دغدغه‌های متفاوتی درباره آلودگی نیز هستند (۲۱). دغدغه محیط زیستی افراد به پیش‌زمینه‌های زمانی و مکانی بستگی دارد. به عنوان مثال درباره تغییرات آب و هوا، بالآمدن سطح دریا و انواع آلودگی، دغدغه‌ها، از ترکیبی از مشکلات عینی، تجربه‌های شخصی، هویت‌های مکانی و پدیده‌هایی مشابه تأثیر می‌پذیرند (۱۹).

محققان معتقدند نگرانی عمومی هم برای مسائل محیط زیست جهانی وجود دارد، مانند تغییرات آب و هوا؛ آن‌ها استدلال می‌کنند مسائل و مشکلات جهانی به دلیل آنکه به صورت جدی‌تری تفسیر شده و مورد توجه قرار گرفته‌اند، نگرانی‌های بیشتری را برانگیخته‌اند. آن‌ها از این پدیده اصطلاحاً با نام «دور بینی محیط زیستی (Environmental Hyperopia)» یاد می‌کنند؛ دومین مبحث مهم در مورد وجه عینی مفهوم دغدغه محیط زیستی، بحث زمانی آن است. صاحب‌نظران معتقدند نوسان‌های فردی میان اینکه افراد چطور به آینده فکر می‌کنند و چقدر خود را از آینده دور می‌بینند، تعارضی میان علایق کوتاه‌مدت و بلندمدت فرد مشاهده می‌شود (۲۲).

Shwom, Dan & Dietz معتقدند دغدغه‌های محیط زیستی را می‌توان واکنش به تهدیدات محلی، اقتصاد و سلامت آینده نیز قلمداد کرد. محیط زیست موضوعی است که برای نسل‌های بعدی نیز حیاتی می‌باشد و آلودگی‌های محیط زیستی اکنون می‌تواند منجر به عواقب منفی در آینده شوند. به عنوان مثال حرکت‌ها و جنبش‌های حمایت از کاهش نشر گازهای گلخانه‌ای با تأکید بر عواقب و مشکلات قابل ملاحظه این پدیده در بلندمدت با اخذ مالیات‌های مضاعف که برای سوخت‌های کربنی در نظر گرفته می‌شود، موافق‌اند (۲۳).

بخش تبیینی مفهوم دغدغه‌های محیط زیستی که بر واژه «دغدغه» تمرکز دارد، عبارت از وجوه احساسی، نگرشی،

دغدغه محیط زیستی، تعریفی است که تمام بحث‌های صورت گرفته را در نظر داشته باشد که شامل ابعاد دگرخواهانه/زیست‌خواهانه و بهره‌بردارانه باشد، در عین حال جنبه‌های جغرافیایی و زودگذر این موضوع نیز باید در نظر گرفته شود (۱۹).

«اخلاق محیط زیستی تعیین‌کننده اصولی است که بر روابط انسان با طبیعت حاکم است. بنابراین نقش اصلی اخلاق محیط زیستی ایجاد موانع درونی اخلاقی در آحاد جامعه و ایجاد منع‌های درونی برای انجام کارها نسبت به طبیعت است» (۲۴). اخلاق محیط زیستی غالباً از سه منظر بررسی شده است. از نگاه فایده‌گرا که منفعت جمعی معیار اخلاقی بودن کنش است. از دیدگاه وظیفه‌گرا که عمل اخلاقی را براساس انجام درست وظیفه و نقش تعیین شده می‌داند. در دیدگاه سوم بیشتر به فاعل فعل و ویژگی‌های آن توجه می‌شود، اگر فاعل در انجام یک رفتار از انگیزه شایسته برخوردار باشد عملی اخلاقی انجام داده در غیر این صورت آن رفتار، اخلاقی نیست (۲۵). وظیفه اخلاق محیط زیستی مشخص کردن حقوق شهروندی و مسؤولیت شهروندان نسبت به مسائل طبیعی و محیط زیستی است. هر فرد موظف است حق حیات دیگران را محترم شمرده و نسبت به محیط زیست، خود را مسؤول احساس کند (۲۶).

برای واداشتن اعضای جامعه به هم‌نوایی کنترل اجتماعی به کار می‌رود. Durkheim معتقد است اگر همبستگی اجتماعی در جامعه‌ای قوی باشد، اعضای آن با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هم‌نوا می‌شوند، در غیر این صورت ممکن است مردم به سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. مسأله کنترل اجتماعی و کجروی، بر حسب ساختار جامعه، شکل حکومت، فرهنگ و نهادهای اجتماعی متفاوت است (۲۷).

جدیدترین نسخه کنترل اجتماعی مربوط به Hirsch & Gottfredson است که معروف به نظریه خودکنترلی است. آنان جرم را «کنش‌های اجباری یا فریب که در پی جلب

منافع شخصی روی می‌دهد» تعریف می‌کنند، این تعریف در ظاهر، وسیع‌تر از برخی تعاریف قانونی جرم است و برخی از اشکال جرم مانند جرائم تصادفی یا جرائمی از روی جهل را هم دربر می‌گیرد (۲۸). هیرشی (Hirschi)، به دنبال یافتن دلایل بزه‌کاری نبود، بلکه علاقمند به بررسی دلایل عدم ارتکاب به آن بود و تصدیق کرد نوعی سیستم ارزش اخلاقی وجود دارد که مانع از ارتکاب به رفتار انحرافی می‌شود. به اعتقاد او مکانیسم کنترل اجتماعی از طریق مؤلفه‌های تعهد و دلبستگی و با فرایندهای روان‌شناختی و جامعه‌شناختی عمل می‌کند و موجب خودکنترلی می‌شود (۲۹). به باور او، کنترل اجتماعی چهار بعد شامل: ۱- پیوندهای اجتماعی؛ ۲- تعهد؛ ۳- درگیری (زمان صرف‌شده در فعالیت‌های معمولی)؛ ۴- باور (پذیرش اعتبار اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی) دارد (۳۰). این چهار بعد در جوامع و شرایط اجتماعی متفاوت با نسبت‌های مختلف کنش‌های اجتماعی افراد را کنترل می‌کنند.

شکل‌گیری ارزش‌ها و باورهای محیط زیستی منجر به دغدغه‌های محیط زیستی می‌شود و نقش کنترل اجتماعی به صورت یک عامل محرک برای رفتارهای محیط زیستی عمل می‌کند. کنترل اجتماعی نوعی قدرت معنوی دارد که افراد را برای پذیرش نظم جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند و وظیفه‌ای که انجام می‌دهند متقاعد و مثل مکملی در کاهش آسیب‌هایی که از جانب جوامع انسانی متوجه محیط زیست هستند، عمل کند. به بیان Gould & Kolb، کنترل اجتماعی مشروط و محدود شدن رفتار و اعمال فرد یا افراد مورد کنترل به اهداف و هنجارهای جامعه می‌باشد. اگر این کنترل با نهادینه شدن هنجارها در فرد صورت پذیرد، به کنترل درونی تبدیل می‌شود (۳۱)، نظارت اجتماعی، جریانی شخصی نیست، بلکه فرآیند کنترل جمعی است. ثبات جامعه در گرو کنترل اجتماعی است. از آنجا که امروزه مسایل محیط زیستی گسترش چشم‌گیری در ابعاد مختلف زندگی افراد پیدا کرده است، کنترل اجتماعی با تأثیرگذاری بر رفتارهای محیط

که در آن حجم جامعه آماری: N ، ضریب اطمینان در سطح اطمینان ۹۵ درصد: t ، (برابر با ۱/۹۶ در جدول استاندارد)، دقت احتمالی مطلوب یا خطای قابل قبول در تحقیقات اجتماعی: d ، پیش‌برآورد واریانس که در مطالعات مقدماتی به دست آمده است: s^2 و حجم نمونه آماری: n است. حجم نمونه با توجه به واریانس متغیر وابسته که بر اساس پیش‌آزمون با حجم ۳۵ نفر نمونه محاسبه شده، تعداد ۳۸۷ نفر به دست آمده است. اعتبار تحقیق صوری و برای بررسی پایایی از محاسبه آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ نوعی اندازه ثبات درونی است که برای مشاهده شدت همبستگی بین گویه‌ها به کار می‌رود؛ اگر مقدار این ضریب ۰/۷ و بالاتر باشد، می‌توان گفت مقیاس دارای پایایی خوبی است. متغیرهای مورد نظر در سطح سنجش رتبه‌ای، با استفاده از طیف لیکرت با پاسخ‌های پنج‌گزینه‌ای بررسی شده و معناداری آماره‌ها، در سطح اطمینان ۹۵ درصد بررسی شده است. نتایج بررسی پایایی نهایی پرسشنامه تحقیق حاضر، با روش آلفای کرونباخ محاسبه شده و مقادیر آن برای هر یک از متغیرهای تحقیق در جدول ۱ آمده و نشان می‌دهد که مقیاس به کاررفته دارای پایایی مناسبی است.

در پژوهش حاضر مفهوم دغدغه بر اساس تعریف نظری Schaffrin از بعد افقی آن و بر اساس بررسی چهار مؤلفه شناختی، احساسی، ارادی و عملی بررسی شده و برای سنجش آن از گویه‌های استاندارد مقیاس EAI (Environmental Attitude Inventory) (۳۲) و پرسشنامه استاندارد نگرش محیط زیستی (۳۳) استفاده شده است. متغیرهای مستقل پژوهش، شامل کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی است. اخلاق محیط زیستی بر اساس تعریف Sachs & et all (۲۰۱۳ م.) بررسی شده و گویه‌های سنجش آن در سه عامل تقسیم شده‌اند که به ترتیب عبارتند از: ۱- مردم‌محوری (Anthropocentric) که در آن مشکلات محیط زیست به خاطر آسیب‌رساندن به سایر انسان‌ها اهمیت دارد؛ ۲-

زیستی افراد گامی در جهت ایجاد ثبات و حفاظت از محیط زیست است. بر اساس چارچوب نظری و پیشینه مطرح‌شده مدل نظری پژوهش (شکل ۱) و فرضیه‌های مورد بررسی به صورت زیر تنظیم شده است:

- ۱- بین اخلاق محیط زیستی با دغدغه‌های محیط زیستی رابطه وجود دارد؛
- ۲- بین کنترل اجتماعی با دغدغه‌های محیط زیستی رابطه وجود دارد.

۲. ملاحظات اخلاقی

پرسشنامه‌ها با توضیح درباره اهداف پژوهش، کسب رضایت پاسخگویان و اطمینان بخشی از محرمانه‌بودن پاسخ‌ها توزیع، تکمیل و جمع‌آوری شده است. همچنین اختیاری‌بودن شرکت در پژوهش در ابتدا به افراد اطلاع داده شد، ضمن اینکه پاسخگویی به سؤالات نیازمند درج مشخصات شخصی پاسخگویان نبوده است. در تمام مراحل مستندسازی و تحلیل اطلاعات نیز ملاحظات اخلاقی رعایت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

این پژوهش به روش پیمایشی، با استفاده از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق انجام یافته است. در طراحی سؤالات پرسشنامه با توجه به فرضیه‌های مطرح‌شده از سؤالات پرسشنامه‌های استاندارد استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز هستند که در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ در مقاطع مختلف مشغول تحصیل می‌باشند. نمونه‌گیری در میان دانشکده‌ها به صورت سهمیه‌ای انجام یافته و دانشجویان در هر دانشکده به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. حجم کل نمونه از طریق فرمول زیر به دست آمده است:

$$n = \frac{N t^2 s^2}{N d^2 + t^2 s^2}$$

میلیون و چهارصد هزار تومان یا به عبارت دیگر کمتر از متوسط مقیاس تعریف شده است. خلاصه نتایج مربوط به وضعیت تأهل، سطح تحصیلات و میزان درآمد در جدول ۲ نشان داده شده است.

۲-۴. یافته‌های توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته:

برای سنجش متغیر دغدغه محیط زیستی ۹ گویه به کار رفته و نتایج توصیفی آماره‌های آن در جدول ۳ نشان داده شده است. بر اساس نتایج حاصل میانگین محاسبه‌شده بیش از مقدار متوسط قابل اکتساب در مقیاس تعریف‌شده برای متغیر به دست آمده است. متغیر اخلاق محیط زیستی با استفاده از ۱۹ گویه و متغیر کنترل اجتماعی با استفاده از ۵ گویه بررسی شده که نتایج توصیفی آماره‌های مربوط به این متغیرها در جدول ۳ آمده است. نتایج حاکی از آن است میانگین محاسبه شده برای اخلاق محیط زیستی کمی بیش از مقدار متوسط قابل محاسبه و میانگین متغیر کنترل اجتماعی تقریباً معادل میانگین قابل اکتساب برای این متغیر به دست آمده است.

۳-۴. نتایج استنباطی، بررسی روابط دو متغیره: این نتایج به تفکیک ذیل قابل تبیین است.

۱-۳-۴. بررسی میانگین دغدغه محیط زیستی بر حسب جنسیت، سن، تأهل و سطح تحصیلات و میزان درآمد خانواده: برای بررسی تفاوت میانگین دغدغه محیط زیستی بین دو جنس آزمون تفاوت بین نمونه‌های مستقل (آزمون T) به کار رفته و نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد میزان دغدغه محیط زیستی بین دو جنس متفاوت است، به طوری که زنان نسبت به مردان، دغدغه محیط زیستی بیشتری دارند.

برای بررسی رابطه سن افراد با میزان دغدغه محیط زیستی آن‌ها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده و چنانکه نتایج مندرج در جدول ۵ نشان می‌دهد، رابطه بین سن و دغدغه محیط زیستی معنادار نیست.

برای بررسی وجود تفاوت در میانگین دغدغه محیط زیستی نسبت به وضعیت تأهل، تحصیلات و میزان درآمد، مقایسه

زیست‌محوری (Biocentric) که در آن مشکلات محیط زیستی به خاطر آسیب به خود فرد اهمیت دارند؛ ۳- بوم محوری (Ecocentric) که در آن طبیعت مستقل از منافع انسانی و به طور ذاتی دارای ارزش قلمداد شده و حمایت از آن صورت می‌گیرد (۳۴). بر اساس پژوهش عابدی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) به گویه‌های سنجش اخلاق محیط زیستی عامل چهارم با عنوان خدامحوری افزوده شده است (۱۲). کنترل اجتماعی بر اساس نظریه Hirschi با چهار عامل بررسی شده، هر اندازه این عوامل ضعیف‌تر شوند، تعهدات افراد به جامعه کمتر و ضعف تعهد به رفتار انحرافی منجر خواهد شد. برای سنجش کنترل اجتماعی از سؤالات پرسشنامه رشادت و همکاران (۱۳۸۸ ش.) استفاده شده است (۲۹).

۴. یافته‌ها

۱-۴. یافته‌های توصیفی متغیرهای زمینه‌ای: از مجموع

نمونه‌های بررسی‌شده، ۲۰۶ نفر زن و ۱۸۱ نفر مرد هستند، یعنی زنان ۵۲/۷ درصد و مردان ۴۶/۳ درصد نمونه آماری تحقیق را تشکیل داده‌اند. کمترین سن نمونه‌ها ۱۷ سال و بیشترین مقدار آن ۵۰ سال و میانگین سنی نمونه مورد مطالعه ۲۴/۴۴ سال است.

نتایج نشان می‌دهد ۷۸ درصد پاسخگویان مجرد و ۵۴/۳ درصد آن‌ها دانشجویان مقطع کارشناسی‌اند. درآمد ماهیانه خانوار به شکل سؤال ترتیبی شش گزینه‌ای بررسی شده، پایین‌ترین سطح درآمد کمتر از نیمی از مبلغ حداقل حقوق و دستمزد رسمی در نظر گرفته شده و بقیه گروه‌ها با افزایش معادل همان مقدار به ترتیب افزایش یافته است. نتایج نشان می‌دهد درآمد ماهیانه خانوار ۳۵/۶ درصد پاسخگویان بیش از دو میلیون و هشتصد هزار تومان، یعنی بالاتر از متوسط گروه‌های تعریف شده است، ۲۹/۸ درصد بین یک میلیون و چهارصد تا دو میلیون و هشتصد هزار تومان، یعنی معادل متوسط مقیاس تعیین شده و ۲۷/۲ درصد کمتر از یک

متغیرهای پیش‌بین است. چنانکه در جدول ۹ نیز مشاهده می‌شود رابطه چندخطی وجود ندارد. از این رو می‌توان متغیرها را وارد معادله رگرسیونی نمود. در بررسی بهنجاری، انتظار می‌رود نقاط روی خط مورب بهنجاری، مستقیم از انتهای سمت چپ تا بالای سمت راست قرار گیرند. شکل ۲ مربوط به نمودار بهنجاری نشان می‌دهد انحراف از بهنجاری وجود ندارد. بر اساس شکل ۳ که نمودار پراکندگی پس‌ماندهای استاندارد است توزیع پس‌ماندها تقریباً مستطیل شکل، اکثر نمرات در امتداد نقطه صفر، جمع شده‌اند و الگوی نظام‌داری برای پس‌ماندها مشاهده نمی‌شود.

با توجه به صحت پیش‌فرض‌های مدل رگرسیونی آزمون انجام شده و جدول ۱۰ نتایج آزمون رگرسیون بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. ضریب استاندارد (Beta) برای مقایسه سهم تأثیر هر یک از متغیرها نشان می‌دهد، وقتی واریانس‌های تبیین‌شده دیگر در مدل کنترل شوند و متغیرهای کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی تبیین‌گر معادله رگرسیونی باشند، کنترل اجتماعی با ضریب استاندارد معادل ۰/۱۱۷- و متغیر اخلاق محیط زیستی با ضریب استاندارد معادل ۰/۲۸۱، بر تغییرات واریانس متغیر دغدغه محیط زیستی تأثیر می‌گذارند. نتایج به دست آمده برای ضریب تبیین متغیرهای مستقل نشان می‌دهد کنترل اجتماعی حدود ۲ درصد و اخلاق محیط زیستی حدود ۱۶ درصد تغییرات دغدغه محیط زیستی دانشجویان را تبیین می‌کند.

۵. بحث

دغدغه محیط زیستی متشکل از ابعاد مختلفی است که بر حسب شرایط زمانی و مکانی همچنین شرایط فرهنگی و اجتماعی جوامع می‌تواند منجر به دغدغه‌های متفاوت و رفتارهای مختلف شود. «درک نگرش‌های محیط زیستی برای حل بسیاری از مشکلات زیست محیطی کاربردی، از موضوعات محلی مانند آلودگی آب گرفته تا مسائل جهانی مانند تغییرات

میانگین‌ها به واسطه تحلیل واریانس انجام شده است. در بررسی وضعیت تأهل نمونه‌ها به گروه‌های مجرد، متأهل و مطلقه تقسیم شدند و برای بررسی وضعیت تحصیلی پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلاتشان به چهار گروه شامل: کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری طبقه‌بندی شده‌اند؛ یافته‌ها نشان می‌دهد از لحاظ وضعیت تأهل و نیز میزان تحصیلات تفاوتی بین نمونه‌ها وجود ندارد.

برای بررسی میزان درآمد نمونه‌ها بر حسب میزان درآمد ماهیانه خانواده به شش گروه تقسیم شده‌اند. نتایج آزمون نشان می‌دهد بین گروه‌های با میزان درآمد متفاوت در میزان دغدغه محیط زیستی اختلافی وجود ندارد. خلاصه نتایج مربوط به تحلیل واریانس انجام یافته در جدول ۶ نشان داده شده است.

۲-۳-۴. رابطه بین متغیرهای کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی با دغدغه محیط زیستی: با توجه به سطح سنجش متغیرها و این مسأله که توزیع آن‌ها نزدیک به توزیع نرمال است، برای بررسی رابطه بین آن‌ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول ۷، حاکی از وجود رابطه معنادار بین دو متغیر کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی با دغدغه محیط زیستی است. بر اساس آماره‌های محاسبه‌شده این رابطه با ضریبی معادل ۰/۱۳۵- حاکی از وجود یک رابطه ضعیف و معکوس در مورد متغیر کنترل اجتماعی است، در حالی که برای متغیر اخلاق محیط زیستی ضریب محاسبه‌شده معادل ۰/۴ نشان‌دهنده رابطه نسبتاً قوی و مثبت بین دو متغیر مستقل و وابسته است.

برای بررسی همزمان رابطه چند متغیر و همین‌طور پیش‌بینی تأثیر اندازه تغییر متغیر وابسته به ازای تغییر متغیر مستقل، آزمون رگرسیون انجام می‌شود، ولی لازم است شروط و پیش‌فرض‌های رگرسیون برقرار باشد. به این منظور ابتدا شرط هم‌خطی بودن بررسی شده است. جدول ۸ نتایج محاسبات مربوطه را نشان می‌دهد که حاکی از همبستگی ناچیز بین

نتایج ضریب همبستگی برای متغیر اخلاق محیط زیستی با ضریب حدود ۰/۴ رابطه نسبتاً قوی با متغیر وابسته را نشان می‌دهد. این نتیجه با نتایج تحقیق صالحی و پازوکی‌نژاد (۱۳۹۳ ش.) در خصوص رابطه تعهد اخلاقی شهروندان نسبت به مقابله با پیامدهای تغییر اقلیم همسو است. نتایج حاضر همچنین با تبیین‌های کریم‌زاده (۱۳۸۹ ش.) درباره ارتباط دغدغه محیط زیستی با نگرش افراد به ارزش‌های محیط زیستی و نیز نتایج پژوهش عابدی سروستانی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) در تحلیل رابطه بین اخلاق محیط زیستی و عمل اخلاقی همسو است.

تأکید پژوهش حاضر بر بررسی بعد افقی دغدغه‌های محیط زیستی مبتنی بر نظریات موجود در این زمینه بوده است، اما با توجه به همبستگی بالای متغیر اخلاق محیط زیستی در آزمون‌های انجام‌شده که بیشترین میزان همبستگی را با متغیر وابسته دارد، درستی نظر Schaffrin مبنی بر اینکه متغیر اخلاق محیط زیستی یکی از شاخص‌های سازنده مؤلفه عمودی دغدغه محیط زیستی است، در جامعه آماری مورد بررسی تأیید می‌شود.

بر اساس نتایج آزمون رگرسیون می‌توان گفت در مجموع حدود ۱۸ درصد از تغییرات متغیر دغدغه محیط زیستی به وسیله دو متغیر کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی تبیین می‌شود. با توجه به سهم متغیرها در معادله رگرسیونی اخلاق زیستی مهم‌ترین متغیر تبیین‌گر از بین متغیرهای مورد بررسی است که ۱۶ درصد از تغییرات دغدغه محیط زیستی را تبیین می‌کند.

۶. نتیجه‌گیری

مجموعه‌ای از فضایل و ممنوعیت‌های اخلاقی پذیرفته‌شده در نظام اخلاقی جوامع، شرایطی را که افراد باید تحت آن شرایط زندگی و کار کنند تا به حیات خود ادامه دهند، مشخص می‌کند. اگر نظام اخلاقی جامعه به آنچه برای حفاظت از

آب و هوا، حیاتی است» (۱۳). به اعتقاد Schaffrin در هر شرایطی چهار بعد: ۱- شناختی؛ ۲- احساسی؛ ۳- ارادی؛ ۴- رفتار عملی را می‌توان همواره برای آن برشمرد. پژوهش حاضر نیز بر اساس این چارچوب نظری انجام یافته است. نتایج حاصل از محاسبات آماری برای آزمون فرضیه‌های پژوهش حاکی از تأیید فرضیه‌های مربوط به ارتباط متغیرهای کنترل اجتماعی و اخلاق محیط زیستی با دغدغه محیط زیستی است.

نتایج محاسبه همبستگی نشان می‌دهد بین کنترل اجتماعی با دغدغه محیط زیستی رابطه معنادار معکوس وجود دارد، یعنی با کاهش کنترل اجتماعی دغدغه محیط زیستی افراد افزایش می‌یابد. این نتیجه همسو با نظریات موجود است که کنترل اجتماعی را عامل محرک رفتارهای محیط زیستی می‌داند، زیرا بر اساس مفهوم نظری کنترل اجتماعی، در فضای اجتماعی، به دلیل تغییر الگوی ارتباطات و تعاملات که بر چهار مؤلفه سازنده کنترل اجتماعی (دلبستگی، تعهد، باور و درگیری) تأثیر می‌گذارد، از میزان کنترل غیر رسمی و خودکنترلی که به واسطه آن همه رفتارهای فرد تحت نظارت اعضای گروه قرار دارد، کاسته می‌شود، در چنین مواقعی امکان بروز رفتار انحرافی وجود دارد، لذا نگرانی و دغدغه اجتماعی در این خصوص افزایش می‌یابد. کنترل اجتماعی نوعی قدرت معنوی برای پذیرش نظم در جامعه‌ای را فراهم می‌کند. فقدان نظارت و کاستی قوانین کنترل رسمی برای مخاطرات زیستی که می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای نابهنجار در موضوع محیط زیست باشد، از علل افزایش دغدغه محیط زیستی دانشجویان است. نظارت و کنترل اجتماعی، جریانی شخصی نیست، بلکه یک فرآیند جمعی است که ثبات جامعه در گرو آن است. گسترش چشم‌گیر نقش محیط زیست در ابعاد مختلف زندگی افراد سبب شده، کنترل اجتماعی برای تأثیرگذاری بر رفتارهای محیط زیستی افراد جهت ایجاد ثبات و حفاظت از محیط زیست اهمیت یابد.

توسعه دانش محیط زیستی تحصیل کردگان به افزایش آگاهی و تغییر باورها در زمینه حفاظت از محیط زیست منجر خواهد شد. تغییر در باورها یک عامل کلیدی است که تغییرات در رفتار را ایجاد می‌کند.

کنش‌های افراد هر جامعه بر حسب شرایط و مقتضیات خاص اجتماعی و فرهنگی، به شکل متفاوتی رخ می‌دهد. رفتارهای مسؤولانه در قبال محیط زیست نیز نه تنها متأثر از آگاهی از پیامدهای کنش انسانی بر محیط پیرامون، بلکه تحت تأثیر ارزش‌ها، اخلاق و هنجارهای اجتماعی جوامع رخ می‌دهد. کنش‌های فردی و جمعی برای کاهش اثرات منفی بر محیط زیست، ناشی از دغدغه‌مندی در قبال مخاطرات انسان ساخت در جهان طبیعی است که منجر به رفتارهایی برای کاهش مصرف انرژی و منابع، استفاده از مواد غیر سمی و کاهش تولید پسماندهای جامد غیر قابل بازگشت به طبیعت می‌شود، یعنی پرهیز از کنش‌هایی که جریان طبیعی ماده و انرژی در جهان طبیعی را دچار اختلال می‌کند. از این رو ارتقای دانش محیط زیستی و فرهنگ‌سازی برای آن به ویژه از طریق رسانه‌ها که در جهان امروز سهم قابل توجهی در زندگی افراد را به خود اختصاص داده‌اند، پیشنهاد می‌شود. همچنین لازم است انجمن‌ها، گروه‌ها و جمعیت‌های مردم‌نهاد با ارائه برنامه‌های خاصی که نیازمند مشارکت جمعی است، نسبت به افزایش آگاهی و تمایل مردم به عمل محیط زیستی اقدام کنند.

باید توجه داشت که نگرش تنها عامل مؤثر و تعیین‌کننده در کنش‌های اجتماعی نیست و لازم است همراه با اقدامات مردمی، تصمیم‌گیری‌های کلان و سیاست‌گذاری‌های ملی نیز به گونه‌ای که موجب تقویت کنش‌های مردم شود، اتخاذ شده و بستر کنترل اجتماعی رسمی و غیر رسمی فراهم شود. اگر مردم معتقد باشند دولت در تحقق سیاست‌های محیط زیست و حفظ آن جدی نیست، این مسأله در دغدغه‌ها و کنش‌های آن‌ها نیز جای نمی‌گیرد. البته علاوه بر دانش و نگرش، وجود

محیط زیست لازم است، اهمیت ندهد، آن جامعه دستخوش بحران خواهد شد؛ نظام اخلاقی اعمالی را که برای محیط زیست زیان‌بار باشد، از لحاظ اخلاقی نادرست می‌داند و هرچه پایبندی به اخلاق در جامعه بیشتر باشد، دغدغه درباره حفاظت از محیط زیست بیشتر خواهد شد.

در زندگی معاصر، توجه به موضوع محیط زیست و نگرانی روزافزون نسبت به مخاطرات آن نشان می‌دهد که فهم برخی از مفاهیم و سازه‌ها نیازمند بازاندیشی است. نظریه‌های موجود حکایت از آن دارد که بخشی از دغدغه و نگرانی افراد در مورد مخاطرات زیستی و پیامدهای آن مربوط به کاستی پرداختن رسمی به آن علیرغم ارزش‌ها و باورهای موجود است. نکته مهم دیگر این است که مسأله کنترل اجتماعی خود وجه اخلاقی نیز دارد، افراد برای نشان دادن هویت اخلاقی و پایبندی خود به اصول اجتماعی به این مسائل توجه می‌کنند و با اخلاقی‌شدن موضوع محیط زیست در نظام اجتماعی، دغدغه‌های محیط زیستی با اخلاق محیط زیستی رابطه‌ای مستقیم و مثبت پیدا می‌کند.

برای تجلی بیشتر ارزش‌ها و باورهای محیط زیستی در اخلاق اجتماعی، آگاهی و اطلاع‌رسانی در موضوع محیط زیست باید افزایش یابد. به این منظور پیشنهاد می‌شود:

نهادهای آموزشی همچون مدارس و دانشگاه‌ها به صورت رسمی و در قالب برنامه‌های آموزشی مدون به این مسأله بپردازند تا توجه به اخلاقی‌شدن مسأله محیط زیست، در جریان آموزش افزایش دانش عمومی که منجر به خودکنترلی اجتماعی می‌شود، رخ دهد، زیرا با درونی‌شدن و نهادینه‌شدن اخلاق محیط زیست، نیاز به کنترل اجتماعی رسمی برای پرهیز از ایجاد مخاطره کمتر می‌شود و مهارت‌های فردی برای اتخاذ شیوه‌های افزایش محافظت از محیط زیست پرورش می‌یابد. جهت‌دهی نگرش‌های افراد در مورد محیط زیست ضروری است تا همبستگی و یکپارچگی با طبیعت بین مردم تقویت شود. در این رابطه گنجاندن واحدهای درسی برای

زیرساخت‌های مناسب نیز لازمه وقوع کنش‌های اجتماعی است. به عنوان مثال وجود ظروف مناسب برای تفکیک زباله در سطح شهر می‌تواند مشوق رفتارهایی نظیر تفکیک زباله‌های خشک، مانند پلاستیک، کاغذ و شیشه باشد.

۷. تقدیر و تشکر

نویسندگان از کلیه دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر و همچنین اساتیدی که در اجرای این پژوهش محققان را یاری و راهنمایی کرده‌اند، سپاسگزارند.

۸. سهم نویسندگان

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سولماز سقلی است و سهم نویسندگان عبارت است از:
محمدباقر علیزاده اقدام: راهنمایی و نظارت پژوهش.
فتانه حاجیلو: مشاوره پژوهش و نگارش مقاله.
سولماز سقلی: اجرای پژوهش.
نیر محمدپور: تهیه چکیده‌های فارسی، انگلیسی و تنظیم منابع.

۹. تضاد منافع

مقاله فاقد هرگونه تضاد و تعارض منافع می‌باشد.

جدول ۱: مقادیر ضریب آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
اخلاق محیط زیستی	۱۹	۰/۷۷
کنترل اجتماعی	۵	۰/۷۳
دغدغه محیط زیستی	۹	۰/۸۳

جدول ۲: نتایج توصیفی وضعیت تأهل، سطح تحصیلات و درآمد پاسخگویان

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد فراوانی	تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درآمد خانوار (هزار تومان)	فراوانی	درصد فراوانی
مجرد	۳۰۲	۷۸	کاردانی	۳	۰/۸	کمتر از هفتصد	۳۹	۱۰/۱
متأهل	۵۸	۱۵	کارشناسی	۲۱۰	۵۴/۳	۱۴۰۰۰۰۰ الی ۱۴۰۰۰۰۰	۶۶	۱۷/۱
مطلقه	۳	۰/۸	کارشناسی ارشد	۱۲۱	۳۱/۳	۲۱۰۰۰۰۰ تا ۲۱۰۰۰۰۰	۶۶	۱۷/۱
همسر فوت شده	۱	۰/۳	دکتری	۲۷	۷	۲۸۰۰۰۰۰ تا ۲۱۰۰۰۰۰	۴۹	۱۲/۷
بی پاسخ	۲۳	۶	بی پاسخ	۲۶	۶/۷	۳۵۰۰۰۰۰ تا ۲۸۰۰۰۰۰	۶۲	۱۶
کل	۳۸۷	۱۰۰	جمع کل	۳۸۷	۱۰۰	بیش از ۳۵۰۰۰۰۰	۷۶	۱۹/۶

جدول ۳: آماره‌های توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

متغیر	میانگین	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	واریانس	دامنه	چولگی	کشدگی
دغدغه محیط زیستی	۳۷/۱۷	۴۵	۱۳	۵/۰۵	۲۵/۵۱	۳۲	-۰/۶۹	۰/۲۴
اخلاق محیط زیستی	۶۷/۵۹	۸۷	۴۴	۷/۲۲	۵۲/۲۷	۴۳	۰/۰۱	-۰/۱۸
کنترل اجتماعی	۱۵/۱۶	۲۵	۵	۳/۷۶	۱۴/۱۷	۲۰	-۰/۱۶	-۰/۱۵

جدول ۴: مقایسه میانگین دغدغه محیط زیستی بر حسب جنسیت

متغیر جنسیت	میانگین	آماره t	درجه آزادی	معناداری
مرد	۳۶/۵۶	-۲/۲۷	۳۸۰	۰/۰۲۴
زن	۳۷/۷۴			

جدول ۵: بررسی همبستگی بین متغیر سن و متغیر وابسته

معناداری	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون
۰/۱۰	۳۷۸	۰/۰۸۴

جدول ۶: مقایسه میانگین متغیر وابسته بر حسب تأهل، میزان تحصیلات و سطح درآمد

معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	جمع مربعات	منبع تغییرات
۰/۰۹۴	۱/۹۹۷	۵۱/۷۱ ۲۵/۸۹۶	۴	۲۰۶/۸۵۱	میان گروهی
				۹۲۹۶/۵۳۳	درون گروهی
				۹۵۰۳/۳۸۵	کل
۰/۰۷۴	۱/۹۹۸	۵۳/۷۱۳ ۲۶/۹۸۰	۴	۲۰۸/۶۵۱	میان گروهی
				۹۹۶۲/۵۳۳	درون گروهی
				۹۸۵۳/۳۸۵	کل
۰/۲۹۴	۱/۲۳۰	۳۱/۹۲۷ ۲۵/۹۵۶	۵	۱۵۹/۶۳۴	میان گروهی
				۹۱۱۰/۴۳۹	درون گروهی
				۹۲۷۰/۰۷۳	کل

جدول ۷: ضریب همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر دغدغه محیط زیستی

تعداد	معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	متغیر
۳۸۷	-۰/۰۰۸	-۰/۱۳۵	کنترل اجتماعی
۳۸۷	۰/۰۰	۰/۴۰۱	اخلاق محیط زیستی

جدول ۸: نتایج آزمون همبستگی متغیرهای مستقل و وابسته

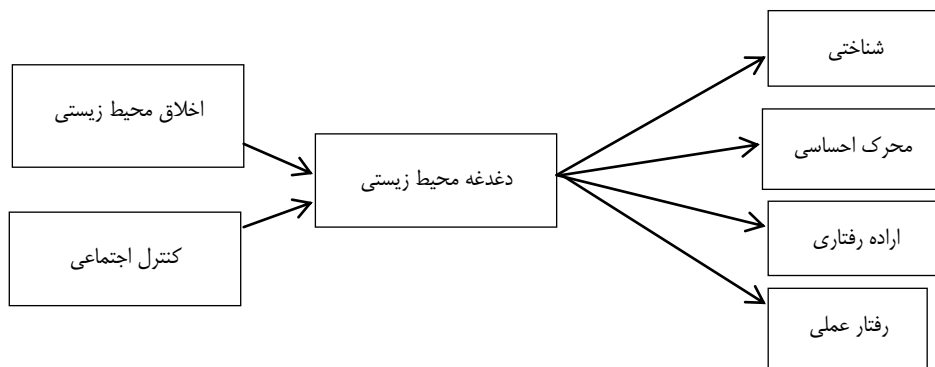
متغیرها	دغدغه محیط زیستی	کنترل اجتماعی	اخلاق محیط زیستی
دغدغه محیط زیستی	-	-۰/۱۳۵	۰/۴۰۱
کنترل اجتماعی		-	-۰/۰۶۵
اخلاق محیط زیستی			-

جدول ۹: نتایج آزمون چندخطی برای متغیرهای مستقل تحقیق

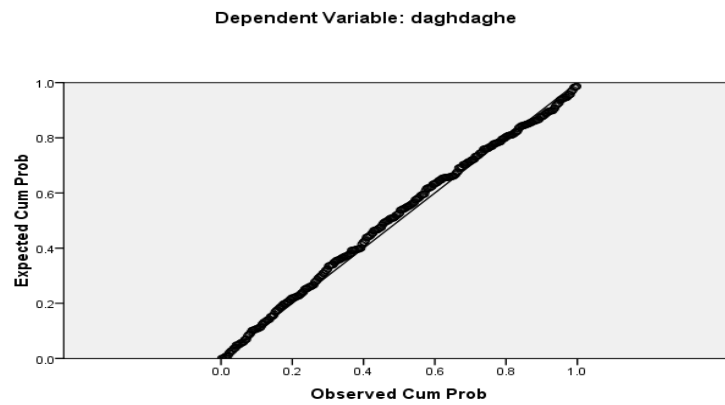
متغیر	VIF	Tolerance
کنترل اجتماعی	۱/۰۲۶	۰/۹۷۴
اخلاق محیط زیستی	۱/۱۷۰	۰/۸۵۵

جدول ۱۰: ضرایب متغیرها در آزمون رگرسیون

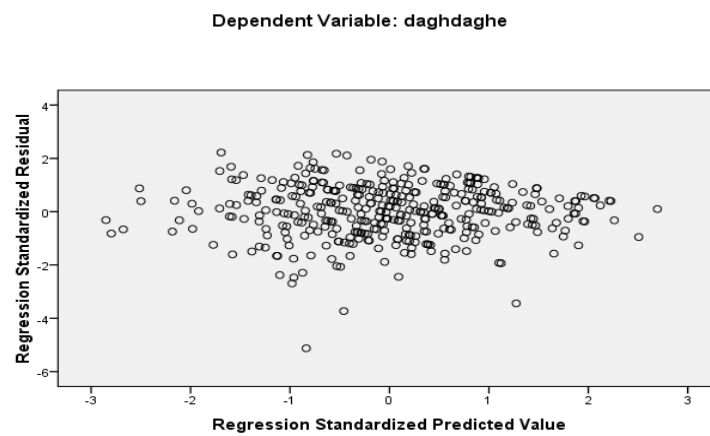
متغیرها	ضرایب غیر استاندارد	ضریب استاندارد بتا	معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای B		همبستگی		ضریب تبیین
				محدوده بالا	محدوده پایین	جزئی	جزء	
ضریب ثابت	۴/۳۴۴		۰/۱۶۸	۳۹/۷۶۹	۷۵/۷۵			
کنترل اجتماعی	-۰/۱۵۷	-۰/۱۱۷	۰/۰۰۸	۰/۱۴۲	۰/۳۵۳	۰/۱۸۲	۰/۱۶۸	۰/۰۲۴
اخلاق محیط زیستی	۰/۱۹۶	۰/۲۸۱	۰/۰۰	۲/۷۱۸	۱/۰۲۳	۰/۲۱۶	۰/۲۰۱	۰/۱۶۱

شکل ۱: مدل نظری پژوهش

شکل ۲: نمودار پیش فرض بهنجاری

شکل ۳: نمودار پراکندگی پس ماندهای استاندارد

References

1. Goldblatt D. *Social Theory and the Environment*. Cambridge: Polity Press; 1996.
2. Capra F. *The hidden connections*. Translated by Hariri Akbari M. Tehran: Nashre Ney Press; 2007. [Persian]
3. Pawlik K, Steg L. Psychological approaches and contributions to global environmental change. Paris: World Social Science Report, Changing Global Environments, UNESCO; 2013. p.500-502.
4. Gillham PF. Participation in the Environmental Movement. *International Sociology*. 2008; 23(1): 67-93.
5. Hajilou F, Alizadeh Aghdam M, Saghali S. The relationship between ecological literacy, social capital and social satisfaction and environmental concerns. *Environmental Sciences*. 2020; 18(4): 69-86. [Persian]
6. Salehi S, Pazouki Nejad Z. Social Trust, Women and coping with Policies against climate change. *Journal of Social Studies and Research*. 2014; 3(2): 221-238. [Persian]
7. Shirani Bidabadi E, Larijani M, Faraj Alahi M. The Impact of Urban Environmental Education on the Evaluation and Environmental Behavior of Middle School Students in Isfahan. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*. 2013; 4(2): 30-37. [Persian]
8. Hajilou F. Sociological Explanation of the Ecological Footprint and its Affecting Factors (Case Study of Tabriz City). Ph.D. Thesis. Isfahan: Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan; 2014 [Persian]
9. Salehi S, Emamgholi L. Studying the Effect of Social Capital on Environmental Behaviors (Case Study: Kurdistan Province). *Iranian Journal of Sociology*. 2012; 13(4): 90-115. [Persian]
10. Navvah A, Foroutan Kia SH, Karouni Purta M. A study of the relationship between religiosity and environmental values and environmental behaviors of citizens. *Urban Sociological Studies*. 2011; 1(1): 77-97. [Persian]
11. Karimzadeh S. A Study of Social Factors Affecting Environmental Behaviors (Energy Consumption) among Urmia Citizens. M.A Thesis. Tehran: Faculty of Economics and Social Sciences, Payame Noor University, Tehran Center Branch; 2010. [Persian]
12. Abedi Sarvestani A, Shah Vali M, Mohaghegh Damad M. The Nature and Perspectives on Environmental Ethics with an emphasis on the Islamic Perspective. *Quarterly Journal of Ethics in Science and Technology*. 2007; 2(1-2): 30-35. [Persian]
13. Cruz S, Manata B. Measurement of Environmental Concern: A Review and Analysis. *Frontiers in Psychology*. 2020. 11(363): 1-14.
14. Craig CH-A, Allen MW. The impact of curriculum-based learning on Environmental literacy and energy consumption with implications for policy. *Utilities Policy*. 2015; 35(C): 41-49.
15. Mead ME. Promoting Lasting Ecological Citizenship among College Students. Bethlehem, Pennsylvania: Master of Art Thesis in Environmental Policy Design, Lehigh University; 2013.
16. Kelly JR, Abel TD. Fostering Ecological Citizenship: The Case of Environmental Service-Learning in Costa Rica. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*. 2012; 6(2): 1-19.
17. Jagers SC, Martinsson J. The Value of Citizenship, Ecological Citizens and Pro-Environmental Behavior. Conference Contribution: Gothenburg University: Swedish Political Science Association Meeting; 2010, http://www.pol.gu.se/.../1316088_jagers_martinsson.
18. Huang HP, Yore LD. A comparative study of Canadian and Taiwanese grade 5 children's environmental behaviors, attitudes, concerns, emotional dispositions and knowledge. *International Journal of Science and Mathematics Education*. 2005; 1(4): 419-448.
19. Schaffrin A. No measure without concept: A critical review on the conceptualization and measurement of Environmental Concern. *International Review of Social Research*. 2011; 1(13): 12-30.
20. Dunlap RE, Jones RE. Environmental Concern: Conceptual and Measurement Issues in. Edited by Riley DE, Michelson W. *Handbook of Environmental Sociology*. London: Greenwood Press; 2002.
21. Dunlap RE. The New Environmental Paradigm. *Journal of Environmental Education*. 2008; 40(1): 19-28.
22. Milfont D. Preservation and Utilization: Understanding the Structure of Environmental

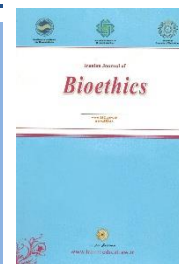
- Attitudes. *Journal of Medio Ambiente Comportamiento Humano*. 2006; 7(1): 29-50.
23. Shwom R, Don E, Dietz T. Understanding U.S. public support for domestic climate change policies. *Global Environmental Change*. 2010; 20(3): 472-482.
24. Abedi S. Environmental Ethics of Agricultural Promoters. *Journal of Ethics in Science and Technology*. 2013; 3(1-2): 6-8. [Persian]
25. Soltani Bahram S, Alizadeh Aghdam M, Bani Fatemeh H, Abbaszadeh M. Sociological Explanation of Ecological Citizenship (Case Study: Tabriz Metropolitan Citizens). Ph.D. Thesis in Economic Sociology and Development. Tabriz: Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz; 2016. [Persian]
26. Arefian M. A Study of the Relationship between Demographic Characteristics of Family and Environmental Ethics of Abhar Secondary School Students. M.A Thesis. Abhar: Payame Noor University; 2013. [Persian]
27. Tamson D. An Introduction to the Sociology of Crime and Deviation. Translated by Mohseni RA. Tehran: Jameshenasan Publishing; 2018. p.16. [Persian]
28. González Iglesias B, Gómez Fragueta JA, Luengo MÁ. Sensation seeking and drunk driving: The mediational role of social norms and self-efficacy. *Accident Analysis & Prevention*. 2014; ??(71): 22-28.[Persian]
29. Ahmadi S, Ebtokari MH, Boustani D. Explaining the effect of social control on the formation of the potential for abnormal behaviors (Case study of urban and rural areas of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces). *Social Security Studies Quarterly*. 2019; 10(57): 73-101.[Persian]
30. Ferguson MK, Kimberly B, Sanna JT, Elain MM, Bin X, David P. Social Control Correlates of Arrest Behavior Among Homeless Youth in Five U.S. Cities. *Violence and Victims*. 2011; 26(5): 648-668.
31. Sachs JD. The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Publication; 2015.
32. Newton J, Tsarenko Y, Ferraro C, Sands S. Environmental concern and environmental purchase: The mediating role of learning strategy. *Journal of Business Research*. 2015; 68(9).
33. Milfont D. The environmental attitudes inventory. *Journal of Environmental Psychology*. 2010; 30(1): 87-94.
34. Kolb WL, Gould J. Social Science Dictionary. Translated by Parham B. Tehran: Maziar Press; 2013. [Persian]

Majale "Akhlāq-i zīstī" (i.e., Bioethics Journal)

2021; 11(36): e22

<https://doi.org/10.22037/bioeth.v11i36.30487>

ORIGINAL RESEARCH

The Study of Relationship between Social Control and Environmental Ethics with Environmental Concern of Tabriz University Students

Fattaneh Hajilou^{1*}, Mohammad Bagher Alizadeh Aghdam², Solmaz Saghali³, Nayer Mohammadpour⁴

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

2. Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

3. Master Graduated of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

4. Ph.D. in Economic Sociology and development, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article history:

Received: 17 May 2020

Accepted: 23 October 2021

Published online: 23 November 2021

Keywords:

Environmental Concerns

Social Control

Environmental ethics

Students

ABSTRACT

Background and Aim: Like any other social phenomenon, the degree of concern about the environment is related to various factors, such as the role of social control and environmental ethics. This research examines the relationship between environmental concerns as a dependent variable and social control and environment ethics as independent variables.

Materials and Methods: The research method is quantitative and done by a questionnaire. The target sample includes 387 students of Tabriz University in the 2019-20 academic year who were selected by stratified sampling method from the colleges and then random sampling method for sample selection in each faculty. Respondents participated in the study with full knowledge and satisfaction. The SPSS 16, was used for data analysis.

Ethical Considerations: Ethical considerations have been observed in all stages of research, including data collection, documentation, analysis and publication of data.

Findings: According to the results there is not any difference between the average amount of environmental concern, in terms of educational level, family income and marital status, but the average of this variable shows a significant difference between males and females. Also, results show there is a meaningful inverse relationship between social control as an independent variable with environmental concern. The correlation coefficient between environmental ethics with environmental concerns shows there are direct relationships between these variables. The regression result shows 18% of changes of the environmental concern variable are explained by the two above independent variables.

Conclusion: Increasing concern about biological hazards is a sign of the need to reconsider environmental concepts and social structures. Evidence from research shows that increasing concern about biological hazards and their consequences is the basis for increasing ethical behavior toward the environment and reducing the need for formal social control in this regard.

* Corresponding Author: Fattaneh Hajilou

Address: Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Postal Box: 5166616471

Email: fhajiloo@gmail.com

© Copyright (2018) Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Cite this article as: Hajilou F, Alizadeh Aghdam MB, Saghali S, Mohammadpour N. The Study of Relationship between Social Control and Environmental Ethics with Environmental Concern of Tabriz University Students. *Majale "Akhlāq-i zīstī" (i.e., Bioethics Journal)*. 2021; 11(36): e22.

This Open Access Article Distributed under the Terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 (CC BY-NC 4.0)